

חלקי הדיבור וחלקי המשפט

זיוה אילני
רכזת חובה - לשון
היל"ה – רשת עתי"ד

אני ואתה

נשנה ~~ת~~ עברית
אתה

פשוט לשון

חלקי הדיבור וחלקי המשפט

מטרה

הכרות עם חלקי הדיבור ועם חלקי המשפט וסיווגם;

מיועד למורים המלמדים תחביר ברמת 10 שני"ל;

תחביר – חלקי הדיבור וחלקי המשפט

הבסיס ללמוד התחביר הוא שליטה בחלקי
הדיבור:

שם עצם – פועל – תואר – מיליות

פְּשׁוּט לְשׁוֹן

חלקי הדיבור

חלקי הדיבור הם אבני היסוד של המשפט = מהן נבנה המשפט.

הפועל = מילה שבתוכה גלומים **מהות**, **גוף** ו**זמן**

לדוגמה: **מצאתי** = שורש (המהות מגולמת בשורש) **מצ"א**

הגוף = אני = מדבר = גוף |

הזמן = עבר

חלקי הדיבור – הפועל (המשך)

הצעה להוראת חלקי הדיבור
פועל = למדתי.

את הפועל אפשר לזהות בעזרת שלושת המ"מים:

מי מתי מה

מי למד? = אני = **גוף**;

מתי למדתי? = אתמול = **זמן** = עבר;

מה עשיתי? = למד = **שורש** = המהות;

חלקי הדיבור (המשך)

שם העצם:

כל מילה שאין בה זמן או גוף, אך יש בה מהות
לדוגמה: כסא, אנחנו, שלושה, זה, מברק וכו'

לחלק מהשמות יש שורש, ולאחרים - אין.

חלקי הדיבור – שם העצם (המשך)

- לרוב שמות העצם ניתן להוסיף **ה'** הידיעה
- לדוגמה: ילד – **ה**ילד

- ניתן להטות לצורות **הזכר והנקבה**
- לדוגמה: ילד – **ילדה**

- ניתן להוסיף **שייכות**
- לדוגמה: ילדי, ילד**כם**, ילד**ם** וכו'

חלקי הדיבור – שם העצם (המשך)

שם העצם נחלק לתתי-סוג:

שם עצם מוחשי = כסא, בית, ספר

שם גוף = אני, אתן...

שם מספר = שלוש, ארבע...

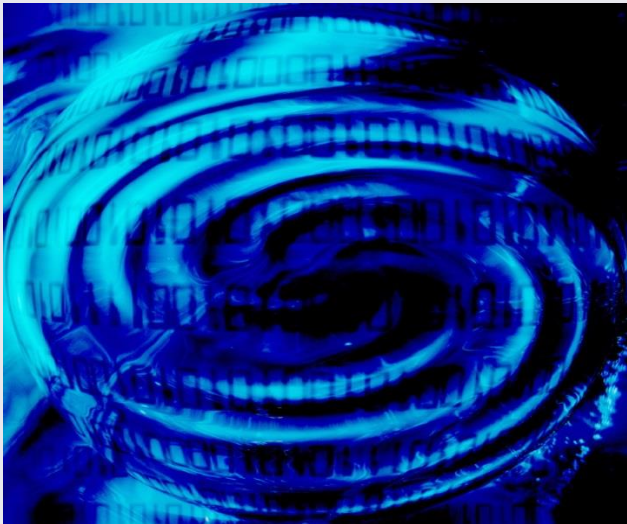
911

חלקי הדיבור – שם העצם (המשך)

שם עצם קיבוצי = כיתה, עם, קיבוץ

שם פרטי = דן, גד, מיכאל

כינוי רומז = זה, זו, אלה

חלקי הדיבור - תואר

מילות התואר, כשמן כן הן, מתארות דבר מה.
מילות התואר יכולות לתאר שם עצם ויכולות לתאר את הפועל.

כשמילת תואר מתארת שם עצם, היא נקראת שם תואר

כשמילת תואר מתארת פועל, היא נקראת תואר הפועל

חלקי הדיבור – תואר (המשך)

לדוגמה: הילד הגדול הלך לטייל

הילד = שם עצם

לכן הגדול = שם תואר

חלקי הדיבור – תואר (המשך)

תואר הפועל – כאשר התואר מצטרף לפועל

לדוגמה: כתבתי מהר

כתבתי = פועל

לכן מהר = תואר הפועל

המכונית נסעה לאט

נסעה = פועל לכן לאט = תואר הפועל

חלקי הדיבור – תואר (המשך)

• דוגמה למילות תואר היכולות להצטרף גם לשם וגם לפועל:

כתבתי **יפה**

• יפה – הנער **יפה**

תואר הפועל

• שם תואר

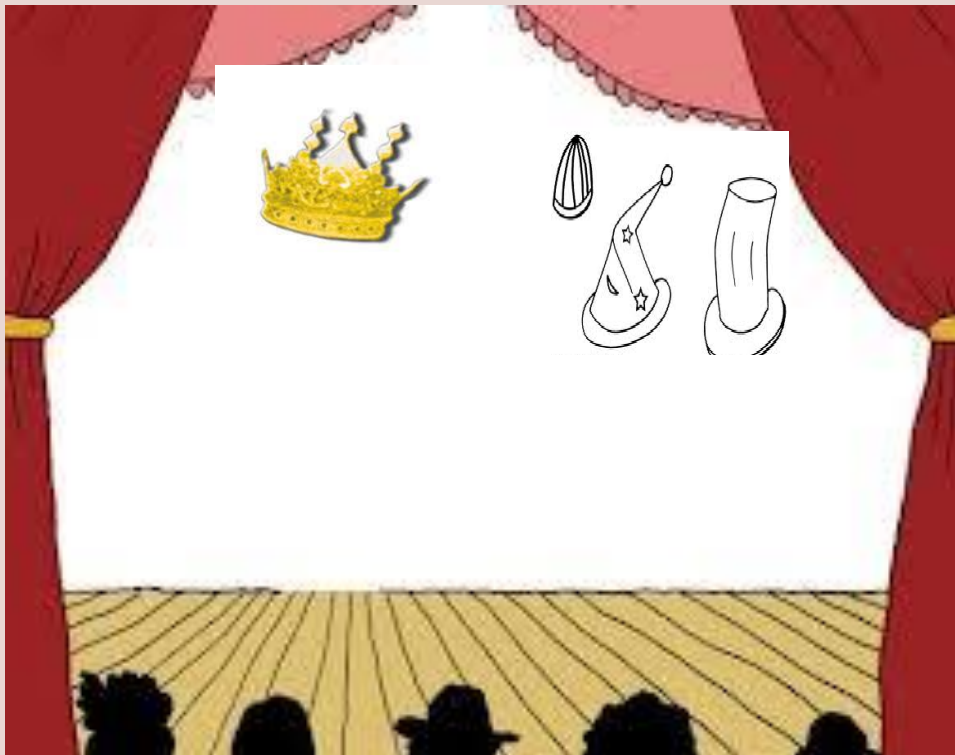
• לעומת זאת – **במהירות** - הלכתי **במהירות**

• תואר הפועל

• המילה "במהירות" אינה מצטרפת לשם עצם, לכן היא תשמש רק כתואר הפועל.

חלקי הדיבור - המיליות

המיליות הן "אביזרי הבמה" = המילים "הקטנות" שמלוות את שם העצם ואת הפועל ויוצרות משפט

חלקי הדיבור - המיליות

בלי התפאורה ההצגה אינה שלמה,
כך בלי המיליות המשפט אינו שלם = אינו מובן

דוגמה: הילד טיפס עץ ראות נוף (?)

הילד טיפס על העץ כדי לראות את הנוף

חלקי הדיבור - המיליות (המשך)

המיליות נחלקות לקבוצות:

מילות יחס: על, אל, את וכו'

מילות חיבור: ו, גם, אף וכו'

מילות ניגוד: אבל, אולם, אך וכו'

שייכות/כינוי קניין: של (שלי, שלך וכו')

מילות שאלה: מי, מה, מתי, איך וכו'

ועוד...

חלקי הדיבור – הצעות לבניית תרגול

לנושא חלקי הדיבור יש מגוון אפשרויות תרגול:

א. לפניכם משפטים. סמנו מעל כל מילה אם היא שם עצם, פועל, תואר או מילית.

ב. לפניכם משפטים ובהם חסרות המיליות. הוסיפו אותן (עם מחסן מילים או בלי).

ג. לפניכם טקסט – מצאו בו שמות עצם, שמות תואר, פעלים, תארי הפועל ומיליות.

חלקי המשפט – נושא / נשוא

חלקי המשפט הם התפקידים שמקבלות המילים – שם העצם, הפועל, התאורים והמיליות – במחזה שנקרא "משפט".

שני התפקידים הראשיים במשפט הם

הנושא והנשוא

חלקי המשפט – נושא / נשוא (המשך)

הנושא והנשוא נושאים את משמעות המשפט

איך מוצאים את הנושא ואת הנשוא?

שואלים מי? על כל מילה.

חלקי המשפט – נושא / נשוא (המשך)

כשמקבלים תשובה ל"מי" – התשובה היא **הנושא**.

המילה שהובילה אל הנושא היא **הנשוא**

דוגמה: דוד שמע מוסיקה.

מי דוד? – אין תשובה. מי שמע? – דוד.

דוד הוא **התשובה**, לכן הוא **הנושא**

המילה שהובילה אל התשובה היתה **שמע**,

לכן שמע = **נשוא**

חלקי המשפט - המשלימים

- בנוסף לנושא ולנשוא קיימים עוד "שחקנים" במשפט הנושאים תפקידים;
- התפקידים הנוספים הם:
- **משלים השם** – הנקרא גם "**לוואי**" (כי הוא מלווה את שם העצם);
- **ומשלים הפועל**;

חלקי המשפט - משלימים

כל מה שמצטרף לשם העצם במשפט, נקרא "משלים שם"
 וכל מה שמצטרף לפועל במשפט, נקרא "משלים פועל"

• דוגמה: דוד הנבון בחר בדרך הנכונה

דוד = שם עצם, בחר = פועל, לכן
 לכן "הנבון" = משלים שם; "בדרך" = משלים פועל;

חלקי המשפט – משלימים (המשך)

• חשוב לזכור!!!

השלב הראשון בניתוח חלקי המשפט הוא

מציאת הנושא והנשוא!!!

• רק אחר כך – מחפשים את המשלימים!!!

